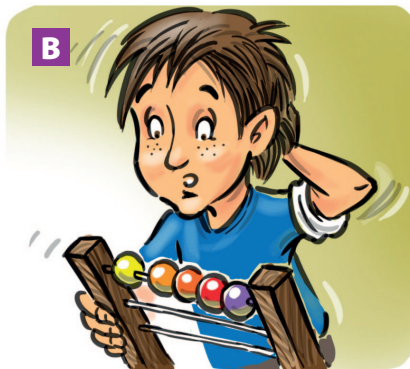

Príbeh s porekadlami

príslovia • porekadlá • prirovnania • pranostiky

1. a) Pozrite si obrázky. Ktoré ustálené „ľudové výroky“ sú nimi znázornené?

- b) Ako nazveme jedným slovom tieto ustálené ľudové výroky?

2. Prečítajte si nezvyčajné rozprávanie. Povedzte, čo ste sa dozvedeli o hlavnej postave. Vymyslite zaujímavý názov rozprávania.

Gusto bol čiernou ovcou rodiny. Posledný rok sa vyšvihol do výšky ako prút, oči mal modré ako nevädza, ale keď sa ho čokoľvek pýtali, mlčal ako ryba. Doma i v škole mu za to často čistili žalúdok. Karhania a výčitky nešli jedným uchom dnu a druhým von, ale zapichovali sa ako trne kdesi hlboko.

„Kto chce kam, pomôžme mu tam,“ povedala učiteľka a do žiackej zapísala päťtorku veľkú ako svet.

„Takto to ďaleko nedotiahneš!“ nástojila mama. Rozčúlený otec si zahryzol do jazyka, nechcel už prilievať olej do ohňa.

Na druhý deň, ako sa to stalo, sedel Gusto už od rána ako na ihlách. Akoby niečo viselo vo vzduchu. Cez prestávku sa namiesto jašenia so spolužiakmi motal okolo schodiska vedúceho do kotolne. „Už to mám! Dym!“

Vyštartoval ako šíp. „Pán riaditeľ, tam!“

Vďaka Gustovi vzalo hroziace nebezpečenstvo za kratší koniec. Nestúpila mu však zato sláva do hlavy. Aj naďalej bol skúpy na slovo. Hýbal však viac rozumom než jazykom.

3. a) Napíšte, čo je témou a hlavnou myšlienkou príbehu z úlohy 2, a pomenujte postavy, ktoré v príbehu vystupujú.

téma: _____

hlavná myšlienka: _____

hlavná postava: _____

vlastnosti hlavnej postavy: _____

vedľajšie postavy: _____

- b) Čím bolo rozprávanie o Gustovi nezvyčajné? Hovorte svoje postrehy.

- c) Vyhľadajte ustálené slovné spojenia so slovom *ako* a vysvetlite, čo vyjadrujú. Jedno si napíšte.

- d) V rozprávaní o Gustovi podčiarknite porekadlá. Vysvetlite ich významy.

4. Ktoré prirovnania poznáte? Spojte prirovnanie s vhodným obrázkom a vysvetlite ho.

tichá ako...

hluchý ako...

pyšný ako...

usilovná ako...

ľahký ako...

5. a) Keď chceme o niekom povedať, že má nejakú vlastnosť, nemusíme to povedať priamo, ale obrazne pomocou porekadla. Spojte správne dvojice.

je lakomý

mlieko mu tečie po brade

je ešte mladý

v bruchu mu muzikanti vyhrávajú

je pyšný

koleno by si dal za korunu vŕtať

je hladný

prší mu do nosa

- b) Vlastnosť vyjadrenú porekadlom pomenujte priamo.

ani muche by neublížil – je _____ zdravie mu z tváre kypí – je _____

len o brucho sa stará – rád _____ má malú dušičku – býva _____

6. a) Prečítajte ustálené slovné spojenia v stĺpci A a v stĺpci B. Vysvetlite, aký je medzi nimi rozdiel, a pomenujte ich.

A

Každá vec má svoj čas.
Darmo liať vodu do koša.
Koho raz kaša popáli, vždy ju fúka.

B

Išiel s bubnom na zajace.
Svitlo mu v hlave.
Ide mu práca od ruky.

- b) Na ktoré situácie sa vzťahujú uvedené ustálené slovné spojenia? Hovorte príklady.

7. a) Doplňte ustálené slovné spojenia a pomenujte ich.

- ☐ Čelom _____ neprebiješ.
☐ Komu _____ nestačí, ani veľa mu nebude.
☐ Lepší _____ groš, ako zajtra dva.
☐ Kto _____ lieta, nízko padá.
☐ Kto chce _____, musí siať.

- b) Ktorý význam prislúcha jednotlivým ustáleným slovným spojeniam z úlohy a)? Do okienok napíšte číslo správnej vety.

1. Je zbytočné plytvať silami, keď je prekážka neprekonateľná.
2. Kto preceňuje svoje schopnosti, môže skončiť neúspechom.
3. Chamtivému je stále málo.
4. Ak niečo chceme dosiahnuť, musíme pre to niečo urobiť.
5. Využime prospech vtedy, keď sa núka.

8. a) Rozlíšte príslovia (PRS), porekadlá (PO) a prirovnania (PRV).

Kúpil za päť prstov a šiestu dlaň. (PO) Kto neskoro chodí, sám sebe škodí. ()
 Každý začiatok býva ťažký. () Aký otec, taký syn. () Ide ako osa do roboty. ()
 Ukázal mu dvere. () Čo oči nevidia, to srdce nebolí. () Je bledý ako stena. ()
 Nemôže sa vpratať do kože. () Nevidí si ďalej od nosa. () Si malá ako dlaň. ()
 Nezahrávaj sa s ohňom, lebo sa popáliš. () Čo si zameškal, to už nedohoníš. ()

- b) Pracujte v dvojiciach. Vyberte si jedno z prísloví alebo porekadiel a predvedte ho ako pantomímu.

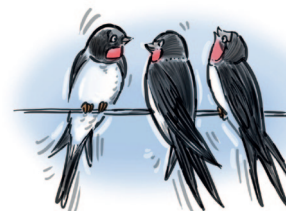
9. a) Prečítajte a podľa svojej skúsenosti povedzte, či sú tvrdenia stále platné.

Lastovičky na odletu – koniec i babiemu letu.

September – z poľa ber!

Malá Mara (15. august) chleba dala a veľká (8. september) ho popratala.

Po Matúši (21. september) čiapku na uši!

- b) Skúste vysvetliť, ako a prečo uvedené ustálené slovné spojenia vznikli.

10. Prečítajte pranostiky. Podľa mien v kalendári zistíte presné dátumy, na ktoré sa pranostiky vzťahujú. Pranostiky vysvetlite.

Keď na Katarínu stojí hus na ľade, na Vianoce bude stáť na blate. _____

Sv. Barbora ťahá sane do dvora. _____

Keď sa na Pavla vtáča z koľaje napije, bude neskorá jar. _____

Sv. Agáta býva na sneh bohatá. _____

Matej ľady láme, ak ich nachodí; ak ich nenájde, teda ich narobí. _____

Na sv. Gregora idú ľady do mora. _____

11. Vyhľadajte na internete pranostiky, ktoré sa viažu na mená:

Marek: _____

Peter a Pavel: _____

Jakub: _____

12. Doplňte slovo, ktoré chýba v nasledujúcich všeobecných predzvestiach počasia.

Keď sa hviezdy čistia, bude _____.

Lastovičky nízko lietajú, bude _____.

Parí – bude dážď alebo _____.

Zore sú zapálené, bude _____.

Ustálené slovné spojenia sú:

- **prirovnanie** – jeden predmet alebo jav sa prirovnáva k inému (názornejšie pomenúva, niekedy zveličuje):
tenký ako prút; mlčí ako ryba.
- **porekadlo** – obrazne pomenúva alebo hodnotí určitý jav a nevyplýva z neho poučenie:
Má hlavu na svojom mieste. (= správne myslí); *Má kamenné srdce.* (= zachová sa chladne, nemá zľutovanie).
- **príslovie** – obrazne pomenúva určitý, všeobecný jav a vyplýva z neho isté poučenie – *Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva. V núdzi poznáš priateľa.*
- **pranostika** – vyjadruje skúsenosti ľudu z pozorovania prírody a počasia:
Martin chodí na bielom koni. Peter a Pavol huby sejú.

14. a) Vymyslite krátky vtipný príbeh pomocou porekadiel a prísloví.

Vzor: Bola doma sama ako kôl v plote. Vždy oboma rukami rozdávala a teraz má jednu ruku prázdnu a druhú holú. Troch synov vychovala. Jeden pracuje, až sa mu jazyk potí, druhý mláti prázdnu slamu a tretí nosí deravú kapsu. Raz sa však rozlúčili a išli za nosom.

- b) Vyberte si z ponuky:

nemohol obsedieť na jednom mieste

nevidel od hladu

vyšiel s farbou von

sypal reči ako z rukáva

stratil hlavu

13. a) Pozrite si ukážku z *Malého frazeologického slovníka*. Ako sú usporiadané heslá v slovníku?

b) V ukážke slovníka si podčiarknite tri ustálené slovné spojenia, ktoré sa vám páčia. Vysvetlite, v akej situácii by ste ich použili.

HRUŠKA – akoby bol z hrušky spadol p. spadnúť [čo] z hrušky spadol? p. spadnúť
preberať si v niečom, v niekom ako v hnilých hruškách p. hnilý

HUBY – bláznivé (šialené a pod.) huby pojedel p. bláznivý

množia sa (rastú) ako huby po daždi expr. rýchlo vo veľkom množstve sa objavujú, rastú a pod.

I na našej malej dedine začali rásť spolky ako huby po daždi. Rástli v tie časy po celej republike. (A. Plávka)
Plány a výpočty rástli ako huby po daždi. (S. H. Vajanský)

HUDBA – [to je] hudba budúcnosti p. budúcnosť

HUS – biely ako hus p. biely

niečo (to) sprchlo (opadlo a pod.) z neho ako z husi voda p. voda

ošklbať niekoho ako hus hovor. expr. obrať niekoho o majetok, peniaze a pod. (porov. i odrať niekoho ako lipu)

Dobehol k nám krčmár Klanica. Hovorievali o ňom, že vie človeka ošklbať ako hus. Iste niečo podobného zamýšľa aj s našou matkou, a preto ju tak usilovne vyčkával. (M. Figuli)

striasť niečo zo seba ako hus vodu p. voda

Trafená hus zagága p. trafený

HUSLE – hrať prvé husle p. prvý

HUSPENINA – triasť sa ako huspenina p. triasť sa

15. Rozpleťte domotané príslovia.

Kto mnoho sľubuje, ani nestihne.

Kto nechce, nikdy nedokončí.

Kto nikdy nezačne, málo splní.

Čo už viem

Rozpoznám: ☐ prirovnanie, ☐ porekadlo, ☐ príslovie, ☐ pranostiku.

☐ Viem vysvetliť ich význam a dokážem ich vhodne použiť v reči i v texte.

V listoch je toľko slov...

jednovýznamové a viacvýznamové slová

1. Iste poznáte veľa knižných a filmových rozprávok. Páčili sa vám viac ľudové rozprávky alebo rozprávky z dnešného sveta? Zdôvodnite.
2. a) Prečítajte si úryvok z rozprávky.

Čítal som mnoho rozprávok: o remeslách a povolaniach, o kráľoch, zbojníkoch, princeznách, čarodejníkoch. Prečo by nemohla byť rozprávka aj o poštárovi – kráľovi balíkov a listov? Jeho kráľovstvom je pošta, veľmi tajomné a mocné miesto. Cez poštu ide v listoch toľko slov a v balíkoch toľko vecí, že by z nich boli plné slovníky a plné obchody. Azda len listov na strome je viac. A poštár tu je pánom. Vždy sa znenazdajky objaví na konci ulici a ja nedočkavo čakám, či mi prinesie poštu od deda. Rád mi píše listy – vždy je to niekoľko listov krásneho ozdobného papiera popísaných jemnými ťahmi atramentového pera. Dedo je totiž kráľom kaligrafie.

Podľa K. Čapka: Deväťoro rozprávok

- b) Povedzte, čo neobyčajné sa podľa vás môže diať na pošte.
c) Všimnite si, že aj niektoré slová z úryvku sú neobyčajné. Zistite prečo.

- d) Koľko významov sa „ukrývalo“ v jednom slove?
e) Skúste nájsť v úryvku ďalšie slová, ktoré môžu mať viac významov.

Slovo	Základný význam	Druhý význam
	činnosť pri výrobe rozličných predmetov	povolanie
	činnosť, ktorá sa vykonáva ako zamestnanie	poslanie
	výmena tovarov	miesto, kde sa predáva
	abecedné usporiadanie slov, informácií v knihe	slovná zásoba

3. Napíšte do riadkov slová, ktoré sa vám vybavujú pri slove *pošta*. Aký majú význam/významy?

4. a) Pomenujte veci, rastliny a zvieratá na obrázkoch.

- b) Porozmýšľajte, či by ste mohli nasledujúce slová v rámkoch znázorniť jedným obrázkom. Prečo áno, prečo nie?
- c) Napíšte rôzne významy slov.

oko

hlava

krídlo

noha

jazyk

5. a) Pozrite si ukážku z *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* a prečítajte vysvetlivky.

b) Pomocou číslic hľadajte jednotlivé významy slova *roh*. Podčiarknite ich.

koncovka G sg., rod
(m. – mužský,
ž. – ženský,
s. – stredný)

základný význam
slova (1.)

d ďalšie významy
slova (2. – 8.)

příklady použítia

roh -u m. **1.** tvrdý dutý výbežok čelnej kosti niekt. cicavcov: *kravský, kozí r.* **2.** výčnelok vybiehajúci do tvaru rohu: zool. *r. nosorožca*; anat. *r-y miechy* **3.** hovor. rohovina: *gombíky z r-u* **4.** lesný *r.* plechový dychový hud. nástroj so záklopkami **5.** ostrá časť predmetu tvorená jeho hranami al. okrajmi: *r. stola, výkresu, šatky* **6.** miesto, kde sa zbiehajú al. pretínajú ulice, chodníky, nárožie: *stát na r-u ulice, schovať sa za r-om* **7.** miesto ohraničené dvoma zbiehajúcimi sa múrmi, stenami, kút: *r. izby, dvora* **8.** hovor. rohový kop, hod: *kopať r.* ● expr.: *tma ako v r-u veľmi; narástli mu r-y, rožky spyšnel*; pejor. *pristane mu to ako svini r-y vôbec mu to nepristane*; **rohový** príď. **1.** k 3, 6 – 8: *r. gombík, r-á črienka noža; r. dom; r-á lavica*; šport. *r. kop, hod* kt. zahráva útočiacie družstvo z rohu

6. Objavte slovo, ktoré vie pomenovať viac vecí/javov.

- zdrobnenina k zvieratú ženského rodu
- druh hmyzu – sarančí
- súčasť sláčikových nástrojov

- pomôcka na hranie spoločenských hier
- časť detskej stavebnice
- vzorka na látke

Jednovýznamové slovo	Viacvýznamové slovo
pomenúva jeden jav = má jeden význam	pomenúva viac javov = má viac významov
Košice, poštár, jedľa, pýcha...	list, známka, kráľ, slovník, obchod...

7. a) Pozorne prečítajte text. Vypátrajte a podčiarknite slová, ktoré majú vo vetách textu odlišný význam.

Na pieskovej cestičke sa črtala zreteľná stopa veľkej topánky. Dvere na dome boli pootvorené. Kľúč vo dverách chýbal. Ale dvere boli inej farby než včera! Zrazu som zbadala stopu po farbe aj na zemi. Za dverami ležal otcov francúzsky kľúč a prázdna plechovka od farby. Ale kde je otec? Z diaľky som začula zvonec otcovho bicykla.

Kľúčom k vyriešeniu podivných udalostí bol napokon zvonec na bránke. Círň! A otec už stál pred dverami: „Ale som ťa vyplašil, čo?“

- b) Výstižne napíšte významy slov, ktoré ste podčiarkli.

_____ - _____ , _____

_____ - _____ , _____

_____ - _____ , _____

_____ - _____ , _____

8. a) Zahrajte sa so slovom *pirát*. Všimnite si, ako sa mení jeho význam v slovných spojeniach. Stručne vysvetlite ich významy.

morský pirát

cestný pirát

počítačový pirát

vesmírny pirát

pirát – petarda

- b) Vyberte si z úloh A. – C.

- A. Napíšte tri vety o morských pirátoch.

- B. Napíšte dva dôvody za používanie petárd, dva dôvody proti.

ZA _____

PROTI _____

- C. Napíšte význam dopravných značiek, ktoré cestní piráti často nedodržiavajú.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

9. Pomotajte maľované čítanie. Chýbajúce slovo nahradte obrázkom, ktorý tam podľa významu nepatrí.

koleno

kohútik

klinček

Už od rána ma bolí

Idem do železiarstva kúpiť to

Prečo zas kvapká z toho

? Sliepky sa pustili do mladého

Viete, že len málo

voní? Na zavesenie obrazu postačí malý

10. a) Výstižne vysvetlite význam slov.

list, med, palma, padák, kohút, hrom, stolička, klzisko, ropucha, kotrmelec, hmla, slimák, arašid, žirafa

b) Viacvýznamové slová podčiarknite. Porozmýšľajte, ktoré z pomenovaných vecí/javov by nemohli ísť poštou v balíku, a prečiarknite ich.

11. a) Vymyslite a napíšte rozprávanie *Neobyčajné stretnutie*. Jeho hlavné postavy by mali byť dve veci, ktoré sú pomenované tým istým slovom.

Vzor: Postavy: vtáacie pero a pero na písanie

Bolo to už dosť dávno, čo všetky veci bývali na svojich miestach – tam, kde majú byť. Pero si lebedilo na konci stračieho chvosta a tešilo sa z každého letu.

Pero sa tlačilo v peračníku a nebolo mu vždy najlepšie, každý doňho drgal. Jedného dňa sa rozhodlo, že...

b) Vyberte si jednu dvojicu a vymyslite vtipné rozprávanie.

Pomôžte si otázkami:

- Prečo a ako sa postavy vydajú na cestu?
- Čo zaujímavé zažijú, koho stretnú?
- Čo sa ukáže pri stretnutí?
- Ako sa rozprávanie skončí?

Čo už viem

- ☐ Viem vyhľadať v texte viacvýznamové slová a vysvetliť pomocou KSSJ ich význam.
- ☐ Dokážem použiť jednovýznamové a viacvýznamové slová vo vlastnom texte.

Nevydarený list

slovná zásoba • spisovný jazyk – nárečia

1. a) Prečítajte si úryvok z denníka vášho rovesníka Grega.

To bola dnes *otrava*. Musel som písať ďakovné listy *príbuzným* za darčeky, ktoré som dostal k narodeninám. Keď som písal druhý list, dostal som vynikajúci *nápad*! Na *kompe* som si napísal *formulár* s medzerami na slová, ktoré budem obmieňať. Išlo mi to celkom *fajn*.

Drahá **teta Lýdia**,

veľmi pekne Ti ďakujem za super **encyklopédiu**. Ako si vedela, že ju práve potrebujem **do školy**? **Encyklopédia** vyzerá perfiš na **mojej poličke**. Všetci kamoši mi budú závidieť, že mám vlastnú **encyklopédiu**.

Ďakujem, vďaka Tebe to boli najlepšie narodeniny v mojom živote!

Pozdravuje Ťa Greg

Na prvých pár darčekom môj formulár fungoval, ale potom to začalo škriptať.

Drahá **teta Loretta**,

veľmi pekne Ti ďakujem za super **čiapku**. Ako si vedela, že ju práve potrebujem **na výlet**? **Čiapka** vyzerá perfiš na **mojej hlave**. Všetci kamoši mi budú závidieť, že mám vlastnú **čiapku**.

Ďakujem, vďaka Tebe to boli najlepšie narodeniny v mojom živote!

Pozdravuje Ťa Greg

Jeff Kinnen: Denník odvážneho bojka

b) Ako hodnotíte Gregov nápad urobiť si formulár na ďakovné listy? Hovorte svoje názory.

c) Porovnajete listy a prečítajte slová, ktoré Greg obmieňal. V ktorom prípade už veta vyznieva smiešne, hlúpo?

d) Ako to mohlo dopadnúť pri ďalších listoch? Skúste predpovedať.

e) Porozmýšľajte, z akých rôznych dôvodov píšeme listy a mejly.

f) Greg vo svojom denníku možno príčasto opakuje vyznačené slová. Nahradte ich synonymami.

g) Porozmýšľajte, z akých rôznych dôvodov píšeme listy a mejly.

Slovná zásoba je súhrn všetkých **slov**, ktoré existujú v jazyku. Je zapísaná v **slovníkoch slovenského jazyka**:

- **Slovník slovenského jazyka I. – VI.** (okolo 150 000 slov),
- **Krátky slovník slovenského jazyka** (KSSJ, asi 60 000 slov),
- **Slovník súčasného slovenského jazyka** (SSSJ, plánovaný rozsah je okolo 200 000 slov).

Pravidlá slovenského pravopisu (PSP) zachytávajú **záväzné pravopisné pravidlá spisovného slovenského jazyka**.

Spisovný jazyk je **uzákonená** podoba slovenčiny. Používa sa **v úradnom** a **vo verejnom styku** – na úradoch, v rozhlase, v televízii, v novinách, v knihách, v učebniciach.

Spisovné slová majú ustálený význam a sú zrozumiteľné všetkým používateľom jazyka.

2. a) Precvičte si svoju slovnú zásobu a hovorte čo najviac slov, ktoré v sebe obsahujú slabiku **-dar-**.

b) Doplňte názvy jazykových slovníkov, v ktorých môžete nájsť:

- výklad významu slov. Krátky _____ slovenského _____
- význam príslov, porekadiel, pranostík. _____ frazeologický _____
- synonymá. _____ slovník slovenčiny

3. a) Prečítajte si odpoveď na Gregor list.

Mój milovaný Gregorík!

Si slušne vychované dieťa, keď si sa nezabol podakovať. Rodičie mosá mat z teba radosť. Keď prídem nabudúce, donesem vám kočátko. Ale mo-síš sa o neho dobre starať!

Tvoja teta Lýdia

b) Je list tety Lýdie napísaný spisovnou slovenčinou? Vysvetlite svoj názor.

c) Vyberte si niektoré slová z listu a povedzte, v čom sa líšia od spisovných slov. Prečítajte celý list v spisovnej slovenčine.

d) Vyberte si tému na súkromný list.

1. Premyslite si, čo bude obsahovať úvod, jadro a záver listu.
2. Napíšte koncept listu, čleňte list na odseky (úvod, jadro, záver).
3. List si skontrolujte a opravte.
4. List napíšte na papier A4 (alebo na špeciálny listový papier).

zážitky a pocity z tábora

poďakovanie príbuzným
za darčeky k narodeninám

pozvanie bratranca/
sesternice na prázdniny

radý budúcim piatakóm

list priateľovi o zaujímavej udalosti v škole

4. a) Keby ste šli na výlet po Slovensku, môžete počuť aj takúto reč.

Prečítajte a povedzte, o čom ľudia hovorili.

Mrvence v mlieku,
to je taká ľachká pol'ouka.
(Pukanec, okr. Levice)

Já mám ráda
mléčnú poléfkú.
(Skalica)

Slatke mlieko už
na druhí dzeň berzleje.
(Spišský štvrtok,
okr. Levoča)

Ta bulo,
hutorim,
i mlika, i masla,
no i šviňi buli.
(Brezina,
okr. Trebišov)

Ket sa siér dav na slíže,
tag boli sirové slíže. Siér sa robev
ze sellého kravského mlieka.
(Šípkové, okr. Piešťany)

A gu tomu abo haluški
s kapustu, abo zo sirom,
hřeceni abo krompl'ovo.
(Brezina, okr. Trebišov)

b) Podčiarknite slová, ktorými sa v ukážkach pomenúva **polievka**, **mlieko**, **syr**.

c) Spolu si vysvetlite slová, ktorým nerozumiete, a potom povedzte vety v spisovnom jazyku.

5. a) Prečítajte si ustálené slovné spojenia v ľavom stĺpci a povedzte, čo majú všetky spoločné.

jesť chleba z veľa pecí (Detva, Zvolen)
vedzed vás jak chleba jescit (Brestovany, Trnava)
dobri jak falatek hleba (Markušovce, Spišská Nová Ves)
miet po chlebie (Jablonové, Malacky)
z jenněj pece sa chléb prijjé (Bošáca, Trenčín)
reči sa hovorá, chlíp sa jí (Lukáčovce, Hlohovec)
lačnomu ľem o chlebe še snije (Humenné)

dobrosrdečný
mať veľa skúseností
treba vedieť aj robiť, nielen jesť
dlhý pobyt na jednom mieste sa zunuje
všetko netreba brať vážne
o tom najmilšom sa marí
dostať sa do nepríjemností

b) Podčiarknite podoby slova *chlieb* a porovnajzte ich tvar a výslovnosť.

c) Vysvetlite si neznáme slová a tvary a potom povedzte vety spisovne.

d) Spojte čiarou ustálené slovné spojenia s vysvetlením ich významov.

e) Skúste v ustálených slovných spojeniach rozlíšiť prirovnanie, porekadlo a príslovie.

falatek = kúsok

6. a) Napíšte na správne miesto do mapy nárečové slovo *chlieb*.

b) Povedzte, či sa stretávate s nárečím vo svojej rodine, v obci alebo v regióne. Ak poznáte takéto nárečové slová, zapíšte ich do príslušnej oblasti na mapke.

 Slovenčina má dve základné podoby: **spisovný jazyk** a **nárečia**.

Nárečie je **nepisovná podoba** slovenského jazyka. Používa sa najmä v **hovorenej podobe** a komunikuje ním obyvateľstvo istej **oblasti**. Slovenčina má **viacero nárečí**. Rozlišujeme:

- **východoslovenské nárečia** (*hleba, kuň, mleko...*),
- **stredoslovenské nárečia** (*chleba, kuoň, mliako...*),
- **západoslovenské nárečia** (*chleba, kón, mléko...*).

Čo už viem

- ☐ Rozpoznám nárečie svojho regiónu.
- ☐ Dokážem v texte i v reči rozlíšiť spisovné a nepisovné slová.
- ☐ Dokážem rozlíšiť spisovný jazyk a nárečia.

Ideme so psom na prechádzku?

projekt rozprávania

- 1. a)** Prečítajte si rozprávanie s rovnakou témou.

A

Bolo krásne. Mama ma stále posielala preč od počítača. Zavolať som teda spolužiakovi Tónovi, či nejdeme so psami na prechádzku.

Prišiel so svojím malým psíkom a ja som tiež vzal na vôdzku nášho nemeckého vlčiaka.

Mame som povedal, že ideme len okolo dediny. Lenže s Tónom sme sa zarozprávali a ani sme nezbadali, že sme od dediny už dosť ďaleko. Povedľa cesty rástli stromy, začínal sa les.

Psi sa zrazu začali na vôdzkach nepokojne mykať. Vtom sme aj my zbadali na cestičke pred nami malé čudo v pyžamku. Môj pes už-už sa rozbehnúť za prasiatkom. Dalo mi roboty udržať ho. Zrazu sme spoznali. Vzdialený praskot konárikov. Viac nám nebolo treba.

Prudko sme otočili psov a leteli sme domov ako diví. Mame som porozprával o našom zážitku, až keď mi prestalo tlŕť srdce od strachu. Veď taká rozzúrená mama diviačica by nás istotne nevítala s úsmevom, ale najskôr klami.

b) Porovnajte rozprávania, povedzte, ktoré sa vám viac páči a prečo.

c) Vymyslite rôzne názvy obom rozprávaniu.

d) Hovorte nedostatky druhého rozprávania.

- 2. Tvoríte** Obmeňte rozprávanie o zážitku detí. Zmeňte: postavy, prostredie, problém.

Napr.: postavy – súrodenci, mama, starý otec; prostredie – park; problém – psy sa rozbehli za veveričkou

B

Jedného dňa sme išli s Tónom a so psami na vychádzku. Psi išli na vôdzkach. Môj pes má celkom novú vôdzku. Tónov pes je maličký. Mama bola rada, že nie som pri počítači. Tóno povedal, že aj jeho mama je rada.

Išli sme do lesa. Keď sme tam prišli, na cestičke pred nami stálo malé prasiatko. Psi sa začali škľbať. Tak sme sa otočili a išli domov, aby nás nezbadala stará diviačica.

Na tento zážitok nikdy nezabudnem.

TEST 3

O ježkovi a o líške so sedemdesiatimi piatimi rozumami

Stretli sa raz ježko s líškou. Pekne sa pozdravia a medzi rečou sa líška dozvedá:

„Povedz, ježko, koľko ty máš rozumov?“

„Jeden. Koľko hláv – toľko rozumov. A ty?“

„Hlavu mám len jednu, ale v nej sedemdesiatpäť rozumov,“ vychvalovala sa líška.

„Ej, sestrička, to je hádam trochu veľa!“ zvolal ježko.

„Tebe možno áno, ale mne nie.“

Líška sa tak pýšila a natriasala pred ježkom, že i na opatrnosť zabudla. Zastala rovno nad horárovým klepcom a práve, keď sa zaverila, že naozaj má sedemdesiatpäť rozumov v hlave, železá šťukli a líška bola v klepci.

„Beda mi, beda!“ nariekala líška.

Ježko sa zľutoval nad líškou a poradil jej:

„Keď sem príde horár, rob sa, že si mŕtva. Ak bude do teba štuchať, ani sa nepohni. Potom ťa vyberie z klepca a ty vezmi rozum do hrsti a nohy na plecía.“

Elena Chmelová: O ježkovi a o líške so sedemdesiatimi piatimi rozumami (upravené)

1. Z textu vyplýva, že

- A. líška je najmúdrejšia.
- B. jež je hlúpejší.
- C. líška nepotrebuje radu.
- D. jež je dôvtipný.

2. Text je ukážkou

- A. debaty.
- B. rozprávania.
- C. opisu.
- D. správy.

3. Ktorý z významov má zvýraznené slovo v texte?

- A. videli sa
- B. dostali sa do styku
- C. zrazili sa
- D. prešli popri sebe

4. Ktorý z významov slova *nariekať* je odlišný od ostatných?

- A. plakať
- B. bedákať
- C. ponosovať sa
- D. horekovať

5. V ktorej možnosti je význam slova *zaveriť sa*?

- A. zaprisahať sa
- B. zatvoriť sa
- C. začať veriť
- D. vyzradiť sa

6. V ktorej možnosti je jednovýznamové slovo?

- A. železo
- B. hlava
- C. horár
- D. reč

7. V ktorej možnosti nie je zdrobnenina?

- A. sestrička
- B. ježko
- C. líška
- D. koník

8. V ktorej možnosti je príslovie?

- A. Tie reči by ani kura nepozobala.
- B. Vtáka poznáš po perí a človeka po reči.
- C. Šíria sa o nich zlé reči.
- D. Má reči ako koza bobkov.

9. V ktorej možnosti je správne vysvetlenie porekadla *prerástol mu cez hlavu*?

- A. Prevýšil ho v raste.
- B. Začal sa nad ním vyvyšovať.
- C. Viac mu narástla hlava.
- D. Prestal ho rešpektovať.

10. V ktorej možnosti je veta z nárečia *Po draški* *sebe špaciroval jíš*. v spisovnej podobe?

- A. Po cestičke sa prechádzal ješ.
- B. Po dráhe sa prechádzal jež.
- C. Po cestičke sa prechádzal jež.
- D. Po dráhe sa prechádzal jež.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.